

KILDEN

ERAS MUS

Av Ludvig Holberg

MON TANUS

05

05

21

KILDEN TEATER

KILDEN.COM

KJÆRE PUBLIKUM!

«De lærde folk er aldri helt riktige i hodet» sier Jesper ridefogd etter han har hørt Erasmus påstå at jorden er rund. Det ender med at hele bygda går imot den hjemvendte studenten fra København og tvinger ham til å gå bort fra sin mening om at jorden er rund, til fordel for den allmenne oppfatning om at jorden er flat. Vi kan le av det nå, men under opplysningstidens nye vitenskapelige verdensbilde som dannet seg på 1600- og 1700-tallet var dette en kontroversiell påstand som ble møtt med harme og vrede av Kirken og blant vanlige folk. Erasmus hadde rett, men det var kanskje måten han formidlet sin kunnskap på som gjorde at det ikke nådde frem, eller som Erasmus' egen bror, den jordnære Jacob, så fint sier det: «Månsøren er blitt så lærd at han ikke lenger kan forklare sine meninger på sitt mors mål?». Erasmus responderer arrogant: «Hvorfor skulle jeg gjøre meg umake med å forklare min mening for grove og gemene folk som ikke engang vet hva universalia, entia rationis og formæ substantiales er.»¹

Erasmus Montanus er Ludvig Holbergs mest kjente komedie og den kom ut i 1731. Det som fascinerer med klassikere er hvor godt de ofte holder seg, selv over mange hundre år. Dette gjelder i aller høyeste grad Holbergs komedie om bondesønnen Rasmus Berg som reiser til København for å studere latin og logisk argumentasjon, for så å vende hjem til barndomsbygda på «Bjerget». Her er problemstillinger som går rett inn i vår egen samtid. I dag diskuteres det stadig hva som er lov og ikke lov til å si, hvem kan si hva og ikke. Utskjelte nymotens ord som «no-platforming», «cancel culture» og «woke» dukker stadig opp i den offentlige debatt, nye identitetsbegreper tas i bruk og «folk flest» synes det er vanskelig å henge med i svingene, på samme måte som de «gemene folk hjemme på Bjerget». Her er det motsetninger som vi i dag også kjenner så godt til - bygd og by, høy- og lavkultur, det ukjente og det kjente, uvitenhet og kunnskap, fiffen og folket.

Det Holberg gjør så glitrende er at han tar ikke stilling. Han sparker i alle retninger. Her får alle gjennomgå, både den ignorante og den lærde. Og det som har holdt seg best av alt på disse 300 årene siden stykket ble skrevet, er humoren. Det er et vidunderlig språk og gjenkjennelige karakterer som Holberg introduserer oss for. Og han fortsetter å skape debatt. Det så vi senest i fjor, da den store Holberg-debatten raste, der man diskuterte om vår nasjonalhelt og humanist faktisk hadde investert i slavehandel eller ikke, og om statuen av ham skulle rives eller bli stående.

I vår versjon av klassikeren er det Søms egen hjemvendte sønn, Khalid Mahamoud, som har hovedrollen. Med på scenen er en rekke skuespillere fra Agder som har funnet veien tilbake til hjemtraktene sine for denne produksjonen. Kristiansanderen Henrik Rafaelsen har regien og mandalitten Kaja Haven står for scenografi og kostyme. Her er det duket for en skikkelig komedie med røtter fra fylket vårt.

Gaudeamus!²

Valborg Frøysnes
Teatersjef, Kilden Teater

¹ Allmennbegreper, forestillingsbegreper og substansformer (Platon).

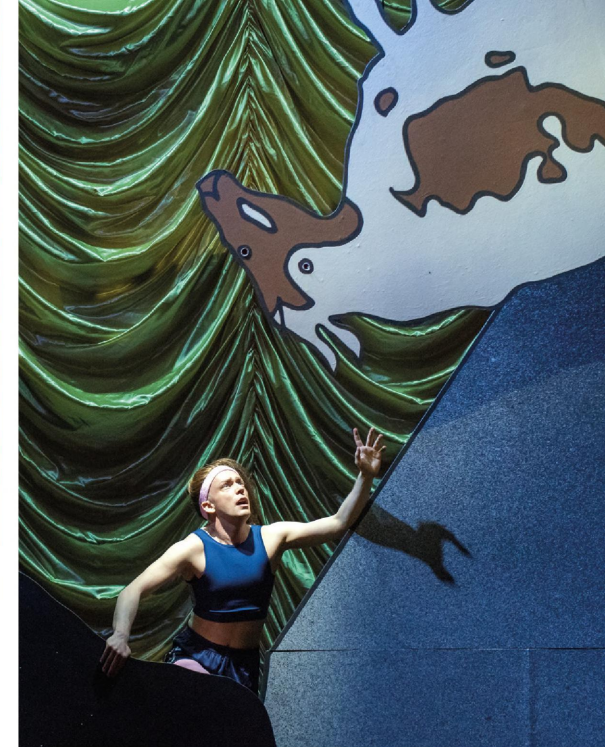
² God fornøyelse!

LUDVIG HOLBERG

Holberg (1684-1754) var en norsk-dansk forfatter og vitenskapsmann som i senere tid er vårt lands viktigste stemme fra opplysningstiden. Perioden er en samlebetegnelse på en omveltende periode i Europa, hvor mange nye tanker skulle sette spor, blant annet om menneskerettigheter, demokrati og utdanning.

Inspirert av tanker fra kontinentet om humanisme, teologi og historie, skrev Holberg en rekke verk som siden har gått inn i nordisk litteraturhistorie. Her finner vi skuespill, dikt, romaner, essay og en hel del faglitteratur. Holberg var faktisk den første nordmannen som forsøkte å skrive et verk om noe så smått som verdenshistorien.

Mest kjent er han dog for mange av sine komedier, som med sin blanding av moralisme og satire har blitt ikoniske stykker spilt over hele verden til den dag i dag. Blant disse finner vi *Jeppe på Bjerget* og *Den Stundesløse* (spilt i Kilden i 2013). Men kanskje aller mest kjent er nettopp *Erasmus Montanus*.

"SUTOR, NE ULTRA CREPIDAM"¹

Forfatteren, baronen, opplysningsfilosofen og handelsmannen Ludvig Holberg er en av tidenes mest kjente nordmenn. Selv om han nok helst skulle ønske å bli kalt dansk. I likhet med tittelrollen i hans stykke fra 1731, *Erasmus Montanus*, gjennomlevde han en klassereise fra militærsønn av bondestand i "ubetydelige" Bergen til barontittel i kongens by, København.

Rasmus Berg, karakteren han senere skulle komme til å skrive om i dette stykket, ble immatrikulert ved universitetet i hovedstaden på samme måte som Holberg. Kun atten år gammel studerte unge Ludvig sin «logicam, rhetoricam og metaphysicam» og alt annet en lærd mann skulle kunne i opplysningstidens spede begynnelse tidlig på 1700-tallet – noe som også skulle skille dem stort fra «folk flest». Både Holberg og Erasmus representerer på mange måter den voldsomme omveltningen i samfunnet under Holbergs tids – den spede begynnelse av moderniteten, hvor nettopp sosial mobilitet ble mulig.

«Å bli ved sin lest» var på mange vis en viktig verdi i Holbergs tid, og man kan se dette tydelig i hvordan han på ett vis gjør oppkomlingen Rasmus Berg til latter i sin portrettering av hans vrangforståelse av visdom og academia i nettopp stykket *Erasmus Montanus*.

I sin hjemkomst og i sine møter med hjembygden er han utelukkende arrogant. Hans bror Jacob får ikke være dus med ham, hans foreldre Jeppe og Nille truer han å pryle, og de andre «lærde» i bygden er ikke videre å snakke om. Holberg latterliggjør på denne måten både den såkalte «eliten» i seg selv, men også det faktum at en bondesønn så lett kan miste fotfeste. Etter sigende var Holberg ofte dypt frustrert over de kunnskapsrike filosofenes store avstand til sunt

bondevett og allmenn kunnskap, og så med forargelse hvordan academia ble brukt som «fektekunst» fremfor dannelse.

Til tross for at Holberg selv påpekte at han ønsket å moralisere, kan man ikke unngå å se hvordan han som satiriker ikke tar parti med noen parter. For det er greit nok at Erasmus er en pedantisk snobb i møtet med sin rike og innflytelsesrike svigerfamilie – men det er jo også nokså forståelig når herr Jeronimus med familie er så trege, lite lærevillige og regelrett kunnskapsløse som de er. Alle karakterer forblir like håpløse og kritikkverdige – slik de ikoniske komediene klarer, og som igjen har gjort Holbergs *Erasmus Montanus* populær til den dag i dag.

I opplysningstiden begynte bøndene sin reise fra å tro at verden var flat og tilnærmet så stor som det øyet kunne se, til å forlate husmannsplassen, lære seg å lese og dermed forstå at jorden ikke bare er rund, men at den faktisk går rundt solen og sin egen akse – og ikke omvendt.

I likhet med Holberg selv gjorde dermed sønnene og døtrene av bønder som Jacob Berg spår i stykket: de tok pennen og krittet fatt, og noen hundre år senere skulle deres etterkommere også få studere og ha samme muligheter som alle andre. Skomakerne ble ikke ved sin lest – barna deres forandret verden.

Endre Sannes Hadland
Dramaturg, Kilden Teater

¹⁾ «Skomaker, bli ved din lest».

Latinsk ordtak fra *Naturalis historia*. Plinius den yngre. 77 – 79 f.Kr.

ERASMUS MONTANUS

Av
Ludvig Holberg

KUNSTNERISK LAG

Regissør
Henrik Rafaelsen
Scenograf/kostymedesigner
Kaja Haven
Komponist
Olav Waastad
Lysdesigner
Martin Myrvold
Lyddesigner
Kristian Bronebakk
Dramaturg
Endre Sannes Hadland

MEDVIRKENDE:

Erasmus Montanus
Khalid Mahamoud
Jeppe Berg
Jamel Nemer
Mor Nille
Giert Werring
Jacob / Magdelone
Lars Funderud Johannessen
Per Degn/Løytnanten
Jørn-Bjørn Fuller-Gee
Lisbet
Fredrik Høstaker
Jeronimus
Lars Emil Nielsen
Jesper ridefogd
Ann Ingrid Fuglestveit
Niels korporal
Anders Hardeland
Statist
Magne Strand
Tomos Young

PRODUKSJONSLAG

Produsent

Jørgen Macdonald

Inspisient

Mette Nessvoll Høgdal

Scenemester

Anders Hardeland

Scenemester - preprod.

Kai Vidar Bech

Loftsmester

Simon B. Nielsen

Scenerekvisitør/scenetekniker

Magne Strand

Scenetekniker

Tomos Young

Gro Kristensen

Lysmester

Helge S. Bergstad

Kine E. H. Kvendseth

Lydtekniker

Per Henning Finstad

Maskør

Helga Synnøve Flateland

Sminkør

Alice Norberg Poulsen

Påkleder

Viola Hamre

Stine Rudi

Kostymekoordinator

Veronica Vallenes

Kostymeverksted

Kirsti Løset

Berit Langeland

Bente Kyrvestad

Anne Lise Stensli

Viola Hamre

Rekvisittmaker/rekvisitør

Paul Magnus Lundø

Rekvisittmaker

Anja Marie Thorsen

Farger/kostymepativering

Nadia Liv Mandrup

Leder rekvisittverksted

Pernille Usterud-Svendsen

Digital design/konstruktør,
prototyping

Bojan Oz Milinkovic

Teatermaler

Frode Holgersen

Edyta Wilewicz

Camilla Lilleengen

Teatersnekker

Timo Helmers

Sigve Astrup Lien

Jarle Knapstad

Jarle Labdon

Leder kulisserverksted

Mike Stokka-Troxel

Korinnstudering

Håkon Moe

Språkkonsulent latin

Atle Evje

Plakat forside

Kaja Haven og

Finn Wergel Dahlgren

Foto

Jon-Petter Thorsen

KILDEN

Opplevelser for alle

KILDEN UT I AGDER

FLEKKEFJORD FINSLAND KVINESDAL VENNESLA FROLAND FARSUND
TVEDESTRAND LYNGDAL GRIMSTAD ARENDAL VEGÅRSHEI RISØR KRISTIANSAND
STANGHOLMEN SIRDAL MANDAL MARNARDAL SØGNE LILLESAND BIRKENES
EVJE OG HORNNES BYREMO BYGLAND HOVDEN LINDESNES

For mer informasjon, scan QR-koden
med mobilkameraet ditt.

KILDEN TEATER OG KONSERTHUS

Kilden ut i Agder
i samarbeid med

KILDEN.COM

Kilden ut i Agder i samarbeid med LOS

LOS er Norges 3. største strømselskap med privatkunder over hele landet - men med et ekstra stort hjerte for Agder. Vi vet hvor vi kommer fra og er opptatt av å gi tilbake til landsdelen. Det gjør vi blant annet gjennom spons og samarbeid, og ikke minst gjennom LOS-fondet som årlig deler ut over 1 million kroner til barn og unge på Agder.

Med Kilden ut i Agder tas kultur av høy kvalitet ut på veien, og treffer folk og publikum der de bor. De aller fleste på Agder har LOS som sin strømleverandør, og sammen med Kilden får vi nå muligheten til å bidra til gode kulturopplevelser på små og store steder i hele Agder.

LOS er et selskap i Agder Energi, som er en av Norges største produsenter av fornybar energi fra vannkraft. I skjæringspunktet mellom teknologi, innovasjon og fornybar energi, utvikler vi en rekke smarte og bærekraftige tjenester for våre kunder. Målet er å gjøre det enkelt for kundene å ta gode valg i en grønn energihverdag.

LOS

God energi. Helt enkelt.

Tone Tversland
Markedssjef i LOS

J.B. UGLAND

... en av Kildens samarbeidspartnere

J.B. Ugland utvikler gode byer og tettsteder. Vi realiserer bygninger og byrom som mennesker kan ha som hjem, arbeidsplass, studiested eller et sted å være. Mennesker skal leve gode liv. Vi bidrar med kompetanse og finansiell styrke for å realisere prosjekter som legger til rette for det.

Visjonen «Stolthet i å utvikle» ligger til grunn for alt vi gjør. I J.B. Ugland ønsker vi å skape varige verdier. Kunst og kultur skaper opplevelser, nysgjerrighet, begeistring og spennende møter mellom mennesker. Kort sagt påvirker kultur hvordan vi lever. Ved å være sponsor for Kilden ønsker vi å gi noe tilbake til regionen, slik at flere kan ta del i de gode opplevelsene.

J.B. Ugland Eiendom ivaretar konsernets aktiviteter innen eiendomsutvikling, forvaltning og entreprenørvirksomhet. Selskapet har i dag 24 ansatte med betydelig kompetanse innen utvikling, planlegging, forvaltning og gjennomføring av byggeprosjekter. Vi har til enhver tid pågående prosjekter i sørlandsbyene Arendal, Grimstad, Lillesand og Kristiansand, samt i Oslo-regionen.

J.B. UGLAND

Jill Akselsen

Daglig leder Eiendom

SPILLESTEDER

Buen kulturhus:	5. mai
Lyngdal kulturhus:	6. mai
Flekkefjord kultursenter:	7. mai
Grimstad kulturhus:	10. mai
Arendal kulturhus:	11. mai
Kilden Teater og Konserthus:	18. mai - 5. juni

BILLETTKONTOR

Mandag – lørdag **kl. 11–15.**
Søndag **stengt**
Foajébar åpner **kl. 11.00.**

Billettkontoret åpner igjen
en time før forestilling

Telefon: 905 81 111
E-post: billett@kilden.com
kilden.com

HOVEDSAMARBEIDSPARTNERE

Fædrelandsvennen

agder energi

SAMARBEIDSPARTNERE

KILDEN

AMADEUS

Av Peter Shaffer

17 . 09 . 21

KILDEN TEATER

KILDEN.COM